

1

—Si demà fa bo, segur —va dir la senyora Ramsay—. Però t'hauràs de llevar amb el sol —va afegir.

Aquestes paraules van suscitar en el seu fill una alegria extraordinària, com si fos cosa decidida que farien l'excursió, i que aquell somni, que esperava amb tanta impaciència que semblava que s'hagués allargat anys i anys, es compliria després d'una nit de foscor i d'un dia a vela. I és que, encara que tot just tingués sis anys, pel fet de pertànyer a aquell clan nombros de persones que són incapaces de separar un sentiment d'un altre i no poden evitar que les expectatives de futur, amb les seves penes i alegries, enterboleixin el que en aquell moment tenen entre mans, perquè són gent a qui ja de petits qualsevol tomb de la roda de les emocions té la capacitat de cristallitzar i immortalitzar l'instant en què els omple el desànim o l'exultació, en James Ramsay, que estava assegut a terra retallant dibuixos del catàleg il·lustrat dels Army & Navy Stores mentre la seva mare li parlava, va invertir de beatitud celestial el dibuix d'una nevera. El veia orlat d'alegria. El carretó, la màquina de segar la gespa, la remor dels pollancres, el fullatge esblanqueït abans de la pluja, el grallar de les graules, els cops de les escombres, el fru-fru dels vestits, tot això s'ho representava acolorit i perfilat de tal manera que ja formava part d'un codi particular, d'un llenguatge secret seu, tot i transmetre una imatge de severitat austera i altiva, amb el front prominent i

els penetrants ulls blaus que tenia, absolutament francs i purs, i una lleugera expressió de disgust per la fragilitat humana que feia que la seva mare, mentre observava com resseguia amb precisió el contorn de la nevera amb les estisores, se l'imaginés de vermell i ermini als tribunals o resolent un afer greu i transcendent en alguna situació crítica de la vida pública.

—Però no farà bo —va dir el pare d'en James, aturant-se davant de la finestra de la sala.

Si en James hagués tingut a mà un atiadador, una destrat o qualsevol altra arma capaç d'obrir un trau mortal al pit del seu pare, l'hauria agafat. Així eren d'extrems els sentiments que el senyor Ramsay despertava al cor dels seus fills amb la seva mera presència; dret tal com ara estava, llarg com un ganivet i prim com el tall de la fulla, amb un somriure de sarcasme a la boca no només per la satisfacció de desenganyar el fill i ridiculitzar la dona, que era mil vegades millor que ell en tot (pensava en James), sinó també amb un punt de vanitat íntima per la seva claredat de judici. El que ell deia era la veritat. Era la veritat sempre. Era incapaç de dir mentida; no tergiversava mai cap fet; no alterava mai una expressió ruda per conformar-la al gust o a la conveniència de cap mortal, i encara menys de cap dels seus fills, que, com a fruit de les seves entranyes, havien de saber des de petits que la vida és complicada, la realitat és tossuda i que, en el trànsit cap a aquella terra mítica on s'extingeixen les nostres esperances més vives i les nostres fràgils barques naufraguen en la foscor (aquí el senyor Ramsay redreçava l'esquena i forçava la vista per contemplar l'horitzó amb els seus petits ulls blaus), cal, per damunt de tot, valor, veritat i endurança.

—Potser sí que farà bo; jo crec que en farà —va dir la senyora Ramsay mentre passava bruscament un punt del mitjó de color castany que feia. Si al vespre l'acabava, i acabaven anant al far, el donarien al faroner com a regal per al fill petit, que començava a patir d'artrosi de maluc, juntament amb una pila de revistes velles i una mica de tabac, i qualsevol altra cosa que trobés i no els calgués i més aviat fes nosa per casa, perquè

aquella pobra gent, que devia morir-se de fàstic sense res més a fer en tot el dia que tenir la llanterna neta, esmocar el ble i remenar una mica l'hort, tinguessin alguna cosa per entretenir-se. ¿Com pots passar un mes seguit confinat, i potser més i tot amb mal temps, en una roca de la mida d'una pista de tennis (pensava la senyora Ramsay), sense rebre cartes ni diaris i sense veure ningú? I, si eres casat, sense veure la dona ni saber què fan els fills: si estan malalts, o s'han trencat una cama o un braç amb alguna caiguda; i haver de veure una setmana i una altra el mateix rompent monòton de les onades, i tot d'una un temporal formidable que arriba i omple les finestres de ruixim, i ocells que s'estampen contra la llanterna, i tot el far que trontolla, i no poder treure el nas a fora perquè el mar se't podria endur. ¿Com et pot agradar això?, preguntava, adreçant-se en concret a les seves filles. I afegia, canviant de to, que se'ls havia de fer arribar qualsevol cosa que els fes la vida més passadora.

—Bufa de ponent —va dir el senyor Tansley, que era ateu, amb els dits separats perquè hi passés el vent mentre acompanyava el senyor Ramsay en la passejada vespertina que solia fer terrassa amunt i terrassa avall.

El vent, doncs, venia de la pitjor banda d'on podia venir per recalar al far. La senyora Ramsay reconeixia que el senyor Tansley s'expressava amb rudesia; feia ràbia que hi hagués burxat d'aquella manera perquè en James quedaria encara més desenganyat; però d'altra banda no tolerava que ningú és rigués d'ell. «L'ateu», li deien; «el pobre ateu». Se'n burlava la Rose; se'n burlava la Prue; se'n burlaven l'Andrew, en Jasper i en Roger; fins i tot el pobre Badger, tot i ser vell i no tenir cap dent, l'havia mossegat, perquè era (segons la Nancy) el jove que feia cent deu que els havia empaitat fins allà a les Hèbrides quan el que volien era estar sols.

—Ximpleries —deia la senyora Ramsay tota solemne.

Deixant de banda la tendència a exagerar que havien heretat d'ella, i la insinuació (certa) que convidava massa gent a allotjar-se a casa, fins a l'extrem que havia d'acomodar-ne al poble,

no sabia ser desatenta amb els convidats, i encara menys amb els homes joves, que eren pobres com una rata però «excepcionalment competents», deia el seu marit, de qui eren grans admiradors, i que hi venien a passar un cap de setmana. El fet és que tenia tots els membres del sexe oposat sota la seva protecció: per raons que no sabia explicar, per la gentilesa i el valor que els adornaven, perquè negociaven tractats, governaven l'Índia, dirigien l'economia; i també per una bona disposició envers ella que cap dona no hauria deixat de percebre ni d'apreciar, una actitud confiada, infantil i reverent que una dona gran podia acceptar d'un home jove sense perdre la dignitat; i ai de la noia —Déu nos en guard que fos cap de les seves filles— que no n'apreciés el valor, i tot el que representava, fins al moll de l'os.

Va girar-se amb solemnitat cap a la Nancy. El senyor Tansley no els havia empaitat, va dir. L'havien convidat.

Hauria d'haver-hi una forma diferent de viure. Hauria d'existir una forma més senzilla, menys esclava, va pensar amb un sospir. Quan es mirava al mirall i es veia els cabells blancs i les galtes xuclades a cinquanta anys, pensava que potser hauria pogut portar més bé el pòndol de tot: del marit, dels diners, dels llibres d'ell. Però personalment no li havia recat ni un sol moment la decisió que havia pres, ni havia eludit cap contratemps ni cap obligació. Encara tenia una presència imponent; i va ser en silenci que les seves filles —la Prue, la Nancy i la Rose—, aixecant la vista del plat després del solemne comentari que havia fet sobre en Charles Tansley, van recrear-se en les idees deslleials que alimentaven sobre una vida futura diferent de la d'ella; potser a París; una vida més esbojarrada, sense haver d'estar vetllant sempre per un home o altre; perquè íntimament totes elles posaven en qüestió la deferència i la gentilesa, el Banc d'Anglaterra i l'imperi de l'Índia, els anells de casament i les puntes de coixí, tot i que alhora hi reconeguessin un fons de bellesa que despertava el vigor adult del seu cor jove i feia que, assegudes a taula sota la mirada de la mare, respectessin l'estranya solemnitat i la cortesia extrema que mostrava,

com la d'una reina que aixeca del fang el peu brut d'un captaire per rentar-l'hi, quan les alligona amb tanta severitat sobre aquell ateu infeliç que els havia empaitat —que havia rebut la invitació d'hostatjar-se amb ells, més exactament— a l'illa de Skye.

—Demà no s'hi podrà recalar, al far —va dir en Charles Tansley, dret davant de la finestra amb el senyor Ramsay i picant de mans.

La senyora Ramsay va pensar que havia parlat més del compte. Va desitjar que seguissin enraonant tots dos i la deixessin tranquil·la amb en James. Va mirar-lo. Els fills deien que era un infeliç, un esguerro. No sabia jugar a criquet: ni picar, ni col·locar-se. L'Andrew deia que era un burleta fastigós. Havien descobert que el que més li agradava era dedicar-se a anar amunt i avall amb el senyor Ramsay dient qui havia guanyat tal cosa o tal altra, qui era un «cap de brot» en poesia llatina, qui era «brillant però poc sòlid en el fons al meu entendre», qui era sens dubte «l'element més vàlid de Balliol», qui havia enterrat temporalment el seu geni a Bristol o a Bedford però se'n sentiria a parlar quan veiés la llum la seva tesi sobre alguna branca matemàtica o filosòfica, de la qual el senyor Tansley tenia les galerades de les primeres pàgines per si el senyor Ramsay desitjava donar-hi un cop d'ull. Enraonaven d'aquestes coses.

Hi havia vegades que a la senyora Ramsay mateix se li escapava el riure. Uns quants dies enrere ella s'havia referit a unes «onades com muntanyes». I en Charles Tansley havia dit que sí, que la mar havia estat una mica moguda.

—¿No ha quedat calat fins als ossos? —havia dit ella.

—Una mica moll, però xop no —va dir el senyor Tansley mentre s'espremia la màniga i es tocava els mitjons.

Però no era allò el que els molestava, deien els fills; ni el físic, ni les maneres. Era ell, el seu natural. Sempre que parlaven d'alguna cosa interessant, de gent, música, història o el que fos, o deien senzillament que feia tan bona tarda que convidava a estar-se a fora, el que els indignava i encenia d'en Charles

Tansley era que no es donava per satisfet fins que, amb la seva forma càustica de disseccionar-ho tot, hi donava la volta de tal manera que acabava atribuint-se ell la raó i desautoritzant-los. I visitava pinacoteques, deien; i demanava a la gent si trobava bonica la corbata que duia. La Rose deia que ella no l'hi trobava gens.

Els vuit fills i filles del senyor i la senyora Ramsay s'esmunyien de la taula com anguilles de seguida que l'àpat s'acabava per refugiar-se a les seves habitacions, que eren el seu reducte en una casa on no hi havia cap altre lloc íntim on discutir sobre qualsevol cosa, la que fos: la corbata d'en Tansley, l'aprovació de la Reform Bill, ocells i papallones, persones..., mentre el sol, que entrava de ple a les golfes —formades per cambres separades entre elles tot just per un envà de fusta que no impedia que se sentís perfectament cada petjada i la minyona suïssa sanglotant perquè el pare se li estava morint de càncer en una vall dels Grisons—, il·luminava pals de criquet, pantalons blancs d'esport, barrets de palla, tinters, pots de pintura, escarbats i cranis d'ocells petits, i arrencava de les llargues cintes sinuoses d'alga clavades a la paret una olor de salabor vegetal que també exhalaven les tovalloles, aspres de sorra d'haver anat a banyar-se.

Disputes, desavinences, diversitat d'opinions, prejudicis enquistats al moll de l'os de la persona; que trist que comencessin tan d'hora, s'exclamava la senyora Ramsay. Tenia uns fills molt crítics. I deien coses sense solta.

La senyora Ramsay sortia del menjador amb en James agafat de la mà, perquè en James no volia anar-se'n amb els germans. Trobava que no tenia solta que busquessin diferències, quan és un fet que les persones ja són diferents per si mateixes. Amb les diferències de veritat n'hi ha prou i de sobres, va pensar, dreta davant de la finestra de la sala. En aquell moment pensava en rics i pobres, en gent de tota condició; a la gent de naixença distingida li retia respecte, encara que fos una mica a contracor, perquè a ella mateixa li corria per les venes la sang d'aquella nobilíssima però vagament llegendària nissaga

italiana les filles de la qual s'havien escampat al segle dinou per les sales de rebre angleses, on parlaven papissot amb molta gràcia i havien causat sensació, i de les quals havia heretat la vivesa, el port i el caràcter, no pas de les angleses indolents ni de les fredes escoceses; però sobretot donava voltes a l'altra qüestió, la de rics i pobres, i a les coses que veia amb els seus propis ulls cada setmana i cada dia, aquí o a Londres, quan anava a veure personalment aquella viuda, o aquella mestressa de casa necessitada, amb una bossa al plec del braç i una llibreta on apuntava amb llapis, en columnes fetes expressament amb regle, ingressos i despeses, dies de feina i dies sense feina, amb l'esperança que així deixés de ser una particular a qui fer caritat servia alhora per mitigar el seu malestar íntim i per satisfer la curiositat, per convertir-se en allò que el seu cervell profà tant admirava: una investigadora que intenta posar llum a la qüestió social.

Es tractava de problemes insolubles, pensava allà dreta, amb en James agafat de la mà. El jove de qui els fills es burlaven l'havia seguida fins a la sala, i estava dret vora la taula remenant alguna cosa, cohibit, sentint-se fora de lloc, tal com ella percebia sense necessitat de dirigir-hi la mirada. Se n'havia anat tothom: els fills, la Minta Doyle i en Paul Rayley, l'Augustus Carmichael i el seu marit. Se n'havia anat tothom. Al final, amb un sospir, es va girar i va dir:

—¿Que voldria acompanyar-me, senyor Tansley?

Havia d'anar al poble a fer un petit encàrrec; abans havia d'escriure un parell de cartes; hi estaria uns deu minuts; havia d'anar a posar-se el barret. I al cap de deu minuts tornava, amb el cistell i el para-sol, amb l'aire d'estar a punt, d'estar preparada per emprendre una excursió que, no obstant això, va haver d'interrompre un moment, quan passaven per davant de la pista de tennis, per demanar al senyor Carmichael, que prenia el sol amb els seus ulls daurats de gat ben oberts —que com els d'un gat semblaven reflectir el moviment de les branques o el pas dels núvols però sense donar ni una pista sobre cap emoció ni cap pensament íntim— si li calia res.